

GINARD BAUÇÀ, Rafel: *Anecdolari artanenc*. Palma: Edicions Documenta Balear, 2018, 132 p.

Anecdolari artanenc

Pere ROSSELLÓ BOVER

Universitat de les Illes Balears, Palma

L'edició de l'*Anecdolari artanenc* del P. Rafel Ginard i Bauçà treu a la llum un caire fins ara desconegut de la tasca del recopilador del *Cançoner Popular de Mallorca* en el terreny de la cultura popular. Ginard fou un folklorista intuïtiu que, mogut com mossèn Alcover per l'afany de salvar de la desaparició el cabal de la cultura tradicional en una època de grans transformacions, es lliurà a la tasca de fixar-lo en el paper, l'únic mitjà que tenia per a fer-ho. Si el *Cançoner* va ésser la gran obra de Ginard, molts d'altres aspectes de la vida popular també fixaren la seva atenció en multituds d'articles, llibres i notes preses en els seus quaderns. Aquest és el cas de l'*Anecdolari artanenc*, que restà inèdit, com tants d'altres textos seus, i que ara veu la llum, en una edició a cura del doctor Jaume Guiscafrè.

A la introducció del volum Guiscafrè ens explica que aquest conjunt d'anècdotes s'ha conservat en dos quaderns manuscrits que porten el títol d'*Anecdolari artanenc*, conservats al fons Fra Rafel Ginard Bauçà, T. O. R., a l'arxiu dels Pares Franciscans al convent de la Porciúncula, a s'Arenal (Palma). Ambdues plaquetes estan datades el 1932. La primera conté quaranta-cinc textos numerats, però la segona només n'aplega vuit, també numerats. Guiscafrè ofereix una mostra fotogràfica d'una pàgina del primer quadern, juntament amb fotografies d'alguns dels personatges que hi apareixen i d'alguns anuncis publicats a la revista *Llevant* relacionats amb els relats que hi aplega. És ben sabut que Ginard treballava tot emplenant quaderns, on escrivia els esborranys dels posteriors articles, conferències, parlaments, cartes. A partir d'aquests textos provisionals, n'elaborava després les versions definitives, si havien de ser publicades. Per aquest motiu, molts d'aquests relats d'anècdotes que, per la raó que sigui, no tengué ocasió de treure a la llum es troben en una situació embrionària, a mig acabar, amb apunts, notes i afegitons que en dificulten la lectura. Sobretot el que més sobta d'aquestes plaquetes manuscrites són les diverses opcions de redacció de què Ginard va deixar constància al llarg del text i que són una prova de la recerca de la precisió a què aspirava a l'hora de redactar. Així, uns fragments de l'*Anecdolari artanenc* estan més acabats que altres, però, al capdavant, sempre són textos no definitius. Ara bé, tot i ésser una obra encara en procés, *en obres* (al capítol XLIII ho admet quan escriu: «Tot això és a mig fer, si arriba»); «Això és simplement material acumulat», p. 100), resulta d'un gran interès des de molts de punts de vista (etnopoètic, literari, històric). I, precisament pel fet de no ésser un text definitiu, ens sobta perquè en alguns moments palesa la bona prosa del nostre folklorista.

Com Jaume Guiscafrè remarca en la introducció, l'*Anecdolari artanenc* és un text estretament vinculat al poble d'Artà, on Ginard va viure durant molts d'anys i on va morir l'any 1976. Es tracta d'una obra que inevitablement està relacionada amb *Croquis artanencs*, que va veure la llum en forma d'articles a les revistes *Llevant* i *Bellpuig* i en forma de llibre en dues edicions: una el 1929 i l'altra el 1996. Ginard fou un enamorat del paisatge natural d'Artà, que retratà en alguns dels seus millors poemes i en nombroses proses dels *Croquis artanencs*. Però també ho fou

del paisatge humà, constituït per tota una tipologia d'éssers humans que, malgrat esser de carn i os, haurien pogut esdevenir també personatges literaris. En aquest sentit, l'*Anecdolari artanenc* ve a completar la resta de les obres que Ginard dedicà al seu poble adoptiu, tot mostrant-ne un aspecte que podia resultar conflictiu, atès que hi apareixen persones reals, conegudes pels lectors del seu temps. Avui en dia, esvaïdes les generacions que hi trobam retratades, aquest entrebanc ja ha desaparegut i, en canvi, el llibre ha adquirit un valor documental i etnològic que potser l'autor només va saber entreveure.

Es tracta de textos narratius breus que, com explica Jaume Guiscafrè a la introducció, narren petites històries protagonitzades per personatges de l'entorn i que tenen un caràcter humorístic. «El terme *anècdota* —escriu Guiscafrè— s'usa de manera corrent per designar una categoria de relats que circulen oralment, dels quals són usuaris o protagonistes habituals els parlants mateixos, i que l'abast que se li dona difereix bastant del que li donen molts d'especialistes, que no s'acaben de posar d'acord sobre quins són els límits d'aquest gènere en relació amb altres» (p. 18-19). Tot i les semblances que l'*anècdota* pot tenir amb el *conte* o amb la *llegenda*, sovint s'aproxima a l'*acudit*, sobretot pel fet de tenir un caràcter eminentment humorístic. Així, les anècdotes ens interessen per esser sorprenents i inesperades sempre, esbojarrades o il·lògiques en la majoria dels casos.

Al capítol xl Ginard ens diu que s'ha inclinat pels personatges que surten del normal perquè «l'art vol caràcters» i les persones normals no resulten prou interessants a l'artista. Tot i que hi vol introduir també personatges assenyats, admet que ha donat molt de protagonisme «als esguerrats, als gateres, als notables per la seva curtesa», ja que «aqueixa tropa ens és particularment simpàtica» i «avorrim la monotonia» (p. 94). Ara bé, el nostre autor explica que aquest llibre ha de contenir dos tipus d'actors: uns, els que protagonitzen les anècdotes humorístiques i que són personatges pintorescos, sovint esbojarrats; i uns altres que són persones que han destacat per la seva vàlua i per la seva rellevància. «De manera que això nostre serà anecdolari i galeria de retrats a la ploma i no tan sols dels personatges extravagants, sinó també dels assenyats i prudents que tinguen quelcom de notable» (p. 107), escriu a l'«Epíleg». Això ens fa pensar que Ginard potser temia que el seu llibre oferís una imatge distorsionada de la gent del seu poble i volia compensar aquest perill amb una altra sèrie de retrats molt més seriosos, que pròpiament ja no haurien cabut en un *anecdolari* o que haurien desviat el llibre cap al gènere del retrat literari. En tot cas, aquesta reflexió posa en relleu els dubtes que el nostre autor tenia sovint quan s'encarava a l'escriptura i que possiblement són la causa principal del fet que estiguem davant un llibre a mig fer o inacabat. Aquesta reflexió ens fa pensar que Ginard no té del tot clar si el que vol elaborar és un recull d'anècdotes o un llibre de retrats de personatges que ha conegut o dels quals ha sentit contar històries. I potser aquest dubte és, en realitat, la causa principal de l'abandonament de l'obra.

En les seves memòries d'infantesa, titulades *De com era infant*, Ginard es refereix, tot fent-se'n retret, al fet que durant molts d'anys es va sentir molt inclinat a la recerca de la nota humorística: «Sentia una vertadera admiració per les persones facecioses que sabien fer riure i entretenir els altres.»¹ Sens dubte, alguns dels personatges del recull —com el manescal Moll, el capellà Ranxer o l'apotecari

¹ Rafel GINARD I BAUÇÀ: *De com era infant*. Sant Joan: Col·lectiu Teranyines, 2003, p. 33.

Cosí— devien esser una font inestroncable de situacions gracioses. En l'«Epíleg» Ginard fa algunes reflexions que sobretot semblen voler subratllar la importància de l'humor com, per exemple, quan diu que «El somriure és la sal de la vida» o que «El riure suposa la intel·ligència» (p. 105). Aquesta reivindicació de l'humorisme pot semblar contradictòria amb el que escriu a *De com era infant*, un text que també fou començat l'any 1932, però que va reelaborar el 1966. Tal volta el descrèdit de l'humor també pot explicar-nos la causa que Ginard abandonàs aquest *Anecdolari artanenc*.

Segurament, la majoria de les anècdotes recollides per Ginard deuen esser fets reals, que degueren ocórrer i que circulaven oralment pel poble d'Artà. Sembla que algunes, pel que ens en diu, les coneix de primera mà. Els capítols van acompanyats d'informacions diverses, extretes sovint d'altres fonts, que ens expliquen qui eren els personatges que hi apareixen i ens donen notícia dels seus fets més coneguts. Aquestes anotacions són d'un gran valor, ja que sense elles ens podríem una gran part del valor del llibre, ja que ens el contextualitzen. Però Guiscafrè, a més, ens fa adonar-nos de les nombroses semblances d'algunes d'aquestes anècdotes amb alguns dels motius i de tipus que apareixen en l'índex Aarne-Thompson-Uther, la qual cosa reforça el valor etnopoètic d'aquest recull. Ginard, com hem dit, era un folklorista més intuïtiu que científic, que basava la seva feina de recol·lecció del material a partir de les fonts orals que tenia a mà. Per aquesta raó, no distingeix clarament quin tipus de llibre vol fer. Si, per un costat, vol aplegar tot aquest conjunt de situacions, frases enginyoses i fets graciosos, per un altre, té una intenció literària i sembla no renunciar a l'objectiu de fer-ne un llibre de creació literària. Així, algunes vegades ens sobta amb expressions sorprenents amb què adorna la història recollida, atès que el seu objectiu no és recollir una història que circula oralment, sinó convertir-la en un relat propi. A la primera anècdota ja en trobam una, quan diu que els arbres són «para-sols que el govern cuida de posar per les voravies» (p. 23). O fa ús de la ironia, quan a l'anècdota xv diu que Don Mateu *Regalat* és un senyor ric però sense cultura, per la qual cosa, «Si estigués bé diríem que és un ase carregat d'or, però l'expressió, exacta en el fons, resulta irreverent en la forma i no la hi volem aplicar» (p. 40). O també comença algun retrat amb frases sorprenents, altament expressives, com la que inicia el capítol xvi: «El barber Roca té la fesomia que recorda la d'un apatxe» (p. 43). Sobta, a més, que en una obra d'aquestes característiques el P. Ginard ens citi literats importants de la literatura universal, com Friedrich von Schiller (p. 58), Homer, Théophile Gautier, Miguel de Unamuno (p. 60) o Horaci (p. 82). Ginard, que sempre va tenir aspiracions literàries, era un home culte, bon coneixedor dels clàssics llatins i de la literatura francesa. Sens dubte, aquest és un altre dels problemes amb què es troba en escriure aquest llibre: a partir d'un material d'origen i caràcter popular vol fer-ne una obra literària culta. No poder superar aquesta contradicció ens explica que el llibre finalment no reeixís.

Això no obstant, encara que sigui una obra incompleta i inacabada, l'edició actual de l'*Anecdolari artanenc* constitueix una aportació important tant al coneixement de l'obra de Rafel Ginard Bauçà com als textos narratius de caràcter anecdòtic i valor etnopoètic.